

Милена Мрвић*
Лејла Хубић Нурковић**

DOI: 10.51204/Zbornik_UMKP_25123A
Прејледни научни рад

КРИВИЧНОПРАВНИ ОКВИР И МЕЂУНАРОДНИ МЕХАНИЗМИ У СПРЕЧАВАЊУ НЕОВЛАШЋЕНЕ ТРГОВИНЕ И УПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА

Апстракт: Неовлашћена трговина и употреба опојних дрога представља глобални изазов са озбиљним друштвеним, здравственим и безбедносним последицама. Овај рад анализира кривично правни оквир и међународне механизме који су усвојени у циљу сузбијања трговине и употребе опојних дрога. Посебан акценат је стављен на законску регулативу у Републици Србији, са упоредним прегледом међународних инструмената, укључујући конвенције Уједињених нација и Стратегије Европске уније. У раду се разматрају основна кривична дела која су повезана са употребом и недозвољеном трговином опојних дрогама, санкције које су предвиђене домаћим законодавством, али и специјализоване мере које се односе на рехабилитацију зависника. Циљ рада је да укаже значај усклађивања националног законодавства са међународним стандардима и потребу за ефикаснијим спровођењем превентивних и репресивних мера, као и на неопходности свеобухватној примени у решавању овог феномена.

Кључне речи: опојна дрога, недозвољена трговина, психоактивне супстанце.

1. УВОД

Неовлашћена трговина и употреба опојних дрога не само да угрожава јавно здравље и друштвену стабилност, већ подстиче и друге облике организованог криминала, прање новца, трговину људима и корупцију. Један од

* Главни јавни тужилац у Вишем јавном тужилаштву у Новом Пазару, mlenamrvic@gmail.com.

** Главни јавни тужилац у Основном јавном тужилаштву у Новом Пазару.

примарних циљева сузбијања недозвољене трговине опојном дрогом јесте спречавање стицања и реинвестирања прихода остварених кроз недозвољену трговину опојним дрогама. Уклањањем тако остварених прихода смањује се јачање организованих криминалних група, као и њихов утицај на правни и економски систем држава. У процесу недозвољене трговине опојном дрогом (производње, дистрибуције, продаје и употребе) долази до честих случајева насиља, ликвидација, отмица и других облика криминала који угрожава друштвену безбедност. У циљу ефикасног сузбијања овог феномена показало се као неопходно успостављање чврстог кривично-правног оквира, како на националном, тако и на међународном нивоу, као и успостављење међународне сарадње са циљем да се успостави ограничење и надзор над производњом, дистрибуцијом и прометом опојних дрога. Међународна сарадња пре свега почива на међународним уговорима и конвенцијама, међу којима се издвајају Јединствена конвенција о опојним дрогама (1961), Конвенција о психотропним супстанцама (1971) и Конвенција УН против незаконите трговине опојним дрогама и психотропним супстанцама (1988), а који уговори и конвенције представљају правне основе за криминализацију незаконитог промета опојних дрога, међународну сарадњу и гоњење учинилаца, као и за предузимање мера за сузбијање финансирања трговине наркотицима. Поред међународно-правног оквира, кључну улогу у борби против незаконите трговине опојним дрогама имају институције попут Канцеларије УН-а за дроге и криминал (УНДОК), ИНТЕРПОЛ, Еуропол, Еуроџаст и др. које прикупљају обавештајне податке, спроводе заједничке операције и приступају изради заједничких стратегија које имају за циљ смањење понуде и тражње опојних дрога. Национално законодавство је након потписивања и прихватања бројних регионалних и међународних докумената имало за циљ да у своје позитивне прописе имплементира опште прихваћене међународне механизме. У спровођењу преузетих обавеза после потписивања и ратификације релевантних међународних конвенција у Републици Србији су донета два закона која свеобухватно уређују правни режим набављања, производње, прераде, гајења, промета, увоза, извоза, транзита, коришћења или пак самог поседовања или употребе опојних дрога чиме се на специфичан начин обезбеђује заштита здравља људи од њихове злоупотребе. Обзиром на то да се Република Србија налази на тзв. Балканској рути која је кључна за кријумчарење опојних дрога ка Западној Европи, законодавни оквир у овој области мора бити снажан и усклађен са међународним стандардима.

2. ИСТОРИЈАТ КРИВИЧНОПРАВНЕ РЕГУЛАТИВЕ ЗЛОУПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Неовлашћено стављање у промет (трговина) опојних дрога представља посебан друштвени проблем и озбиљан изазов за правни систем, из кој

разлога се деценијама уназад у позитивним прописима Републике Србије покушава наћи одговарајући модалитет који ће на најбољи начин спречити и превенирати овај феномен. Република Србија је ратификовала све најважније међународне конвенције и исте је инкорпорирала у своје домаће законодавство са циљем да се позитивно законодавство Републике Србије усклади са међународним правом и да се прописивањем казни и мера безбедности утиче на смањење понуде, превенира злоупотреба опојних дрога, док кроз прописане мере безбедности покушава се утицати на лечење и рехабилитацију зависника. Први пут на територији наше земље се уводи кривично правна регулатива злоупотребе опојних дрога Кривичним законом за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца – КЗСХС, од 27.01.1929. године.¹ Пре доношења КЗСХС донете су бројне конвенције, и то Хашка конвенција из 1912. године о опијуму, одредабе Версајског уговора које се односе на Хашку конвенцију, после споразума о фабриковању, унутрашњој трговини и употреби препарираног опијума потписаног у Женеви 1. фебруара 1925. године и Међународне конвенције о опијуму потписане у Женеви 19. фебруара 1925. године,² а које конвенције су имале пресудан утицај на инкорпорирање кривичног дела у вези са злоупотребом опојних дрога у домаће кривично законодавство, па је тако у глави 23, у којој су била прописана кривична дела против општег здравља, прописано неовлашћено служење морфијума, кокаина, опијума или других сличних напитака који штетно утичу на здравље (тачка 3), за које је била запређена казна затвора до шест месеци или новчана казна до 5.000 динара.³

ФНР Југославија је ратификовањем Конвенције за ограничење производње и регулисање расподеле опојних дрога, сачињеној у Женеви 13. јула 1931. године и Протокола⁴ донетог у Паризу 19. новембра 1948. године и ратификацијом истих преузела обавезе које су у поступању државе правиле разлику између опојних дрога које су се користиле у медицинске сврхе и злоупотребе опојних дрога, са циљем да прописаним мерама спречи недопуштену трговину дрогама. Закон о опојним дрогама је донет 1950. године и наведеним законом су први пут прописана самостална кривична дела којима се регулише производња и промет опојних дрога. Под утицајем свих наведених међународних прописа, ФНРЈ је у Кривичном закону из 1951. године прописала кривично дело којим је регулисана злоупотреба опојних дрога, а које дело је у самом закону носило назив „неовлашћена производња, прерађивање и продаја опојних дрога и отрова“, а који назив се у суштини задржао и до данашњих дана. До доношења измена и допуна Кривичног законика из 1973. године у позитивним прописима била је регулисана

1 Службене новине 33–XIV/1929.

2 В. Делибашевић, *Сузбијање злоупотреба опојних дрога са савременим кривичним правом*, Београд, 2013, 213.

3 Д. Николић, *Наркоманија злочин или казна*, Београд, 2001, 53–54.

4 Службени листи ФНРЈ, бр. 41/49.

неовлашћена производња, прерада, продаја или на други начин стављање у промет, продаја куповина или преношење опијума, кокаина, морфијума или других опојних дрога или отрова, док је са наведеном изменом прописан и посебни облик наведеног кривичног дела (став 2), који је представљао новитет у нашем кривичном законодавству, а чинио га је онај ко наводи другог на уживање опојне дроге, или му даје опојну дрогу да је ужива он или друго лице, или стави на располагање просторије ради уживања опојне дроге.⁵ Садашњи назив кривичног дела Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога први пут срећемо у Кривичном законнику СФРЈ из 1976. године који поред основног облика је прописивао и посебан облик омогућавање уживања опојних дрога. Даљим развојем позитивних прописа кривичног законодавства и то Основним кривичним закоником, законодавац је први пут санкционисао и држање опојне дроге која није намењена за продају. Новитети прописани у Кривичном закону Републике Србије из 2005. године омогућавају ослобађање од казне учиниоца кривичног дела који држи опојну дрогу за своје потребе, као и учиниоца кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога уколико исти открије од кога је дрогу набавио.

3. ПОЗИТИВНИ ПРОПИСИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ НЕОВЛАШЋЕНЕ ТРГОВИНЕ И УПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА

Законодавац у Републици Србији је кривична дела којима је санкционисана злоупотреба опојне дроге нормирао у оквиру главе 23 Кривичног законика – КЗ⁶ која носи назив „Кривична дела против здравља људи“. Ова глава законика обухвата кривична дела која директно или индиректно угрожавају или доводе у опасност јавно здравље. Заштитни објекат за сва кривична дела јесте здравље људи, што указује да се ради о веома широкој области која обухвата поред производње и стављање у промет опојних дрога, омогућавање уживања истих, преношење заразних болести, неуказивање лекарске помоћи и друга дела којима се угрожава здравље људи. Нормирању овог кривичног дела на начин како је и прописано у КЗ претходиле су обавезе које је Република Србија прихватила ратификацијом Конвенције Уједињених нација против незаконитог промета опојним дрогама и психотропним супстанцама, усвојена у Бечу 1988. године,⁷ Конвенције о опојним дрогама из 1961. године,⁸ Конвенција о психотропним

5 В. Делибашић, *оп. cit.*, 215.

6 *Службени йласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024.

7 *Службени листй СФРЈ – Међународни уйовори*, бр. 14/90.

8 *Службени листй СФРЈ – догайак*, бр. 2/64.

супстанцама од 1971. године.⁹ Имајући у виду заштитни објект главе у којој се ово дело налази и околност да је прво дело које је прописано у оквиру ове главе неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из чл. 246 КЗ указује на потребу законодавца да укаже на значај штетности опојне дроге по здравље људи.

3.1. Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан. 246 КЗ)

Кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога прописано је у одредби члана 246 КЗ је једно од кључних кривичних дела – кривично правни механизам у борби против трговине наркотицима. У ставу 1 чл. 246 КЗ прописан је основни облик овог кривичног дела, којим је прописано да ко неовлашћено производи, прерађује, продаје или нуди на продају, или ко ради продаје купује, држи или преноси или ко посредује у продаји или куповини или на други начин неовлашћено ставља у промет супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге казниће се затвором од две до дванаест година. Из самог члана у којем је прописано ово кривично дело можемо видети да је оно структурисано као алтернативно одређено, односно свака од радњи која је набројана у члану је самостално довољна за наступање кривично правне одговорности, уколико су испуњени остали елементи бића кривичног дела и наравно неопходно је да извршилац кривичног дела поступа неовлашћено. Само навођење речи „неовлашћено“ указује да законодавац јасно прави разлику у односу на коришћење опојне дроге у дозвољене сврхе (медицинске и научне). Радњу извршења овог кривичног дела законодавац је поставио доста широко наводећи широк спектар понашања учиниоца од производње до крајњег стављања опојне дроге у промет. Прецизна анализа радњи извршења кривичног дела је веома значајна за правилну квалификацију кривичног дела. Производња обухвата хемијско или биолошко стварање супстанци које су законом проглашене опојним дрогама. То укључује узгајање биљака (канабис, опијум и др.), с тим што мора бити произведена активна супстанца која је проглашена за опојне дроге. Код производње да би се дошло до готовог производа неопходна је и екстракција активних састојака. Као алтернативну радњу извршења законодавац прописује и прераду, а која радња се односи на физичко или хемијско модификовање супстанце ради повећања њене концентрације или стварање деривата који су погоднији за дистрибуцију. Опојна дрога може се прерађивати и на други начин, када се одговарајућим прерађивачким поступком и применом одређених технологија, обезбеђују модификована својства првобитне дроге.¹⁰ У пракси се до сада

9 Службени лист СФРЈ, бр. 40/73.

10 М. Шкулић, *Организовани криминалитет*, Београд, 2003, 146–147.

показало да се наведене радње извршења овог кривичног дела у највећем броју случајева спроводе у импровизованим лабораторијама чиме се повећава ризик за јавно здравље. Продаја, нуђење на продају и посредовање у продаји је најдиректнији облик стављања дроге у промет, односно радња извршења којом је законодавац прописао пренос власништва над опојном дрогом најчешће уз новчану надокнаду, у ствари наведене радње извршења представљају управо трговину опојним дрогама и сматрају се нарочито опасним због директног утицаја на тржиште дрога и омогућавање доступности супстанцама крајњим корисницима. Највеће проблеме у судској пракси прави радња извршења држање ради даље продаје из разлога, јер је веома тешко доказати намеру стављања опојне дроге у промет, обзиром да се без намере продаје не може радити о овом кривичном делу, већ се евентуално може радити о кривичном делу неовлашћено држање опојних дрога из чл. 246а КЗ. Постојање намере за даљу продају се може изводити из различитих околности (количине опојне дроге, начин паковања дроге, СМС поруке којима се договара продаја, проналазак апарата за прецизно мерење, супстанце за повећање масе). Прописивањем алтернативне радње извршења кривичног дела из чл. 246 КЗ „или на други начин неовлашћено ставља у промет“ указује да је законодавац оваквом формулацијом обухватио и све неовлашћене начине дистрибуције опојних дрога које не спадају у већ наведене радње, а имају исти циљ и ефекат – да опојна дрога постане доступна корисницима или да уђе у нелегални ланац дистрибуције. Другим речима, законодавац оваквом формулацијом покушава да буде у корак са временом и да остави простора за кривично правно санкционисање свих нових „префињених метода“ које се развијају у условима модерне технологије и прикривеног деловања стављања опојне дроге у промет. Наведено кривично дело спада у формална кривична дела, односно за постојање истог не тражи се наступање конкретне материјалне штете као услов за кажњивост. Ипак законом се штити здравље људи, које се сматра угроженим предузимањем било које од алтернативно постављених радњи. Прописивањем дела на наведени начин указује се да је законодавац имао за циљ да реагује репресивно већ у раној фази – на сам чин производње, дистрибуције или понуде. Поред радњи извршења које су наведене у одредби чл. 246, ст. 1 КЗ законодавац је одредбом чл. 246, ст. 2 прописао и посебан облик овог кривичног дела „ко неовлашћено узгаја опијумски мак или психоактивну конопљу или друге биљке из којих се добија опојна дрога или које саме садрже опојну дрогу, казниће се затвором од 2 месеци до 8 година, а што указује на тенденцију законодавца да превентивно делује, односно санкционише и спречи даљи процес производње психоактивних супстанци. Поред основног облика овог кривичног дела, законодавац је у ставовима 3, 4 и 5 истог члана прописао и квалификоване односно теже облике овог кривичног дела, чија посебност се огледа у присуству додатних елемената овог кривичног дела који знатно повећавају степен друштвене опасности и објективне штетности овог кривичног дела. Околности се односе како на начин извршења овог

кривичног дела, тако и на последице које су наступиле или су могле наступити као резултат прописаног деловања. Према одредби чл. 246, ст. 3 и 4 КЗ тежи облици овог кривичног дела постоје уколико је дело извршено од стране групе или је учинилац овог дела организовао мрежу препродаваца или посредника или ко продаје, нуди на продају или без накнаде ради даљег стављања у промет даје опојну дрогу малолетном лицу, душевно болесном лицу, лицу које је привремено душевно поремећено, лицу које је теже душевно заостало или лицу које се лечи од зависности од опојних дрога или ко ставља у промет опојну дрогу помешану са супстанцом која може довести до тешког нарушавања здравља или ко изврши дело из ст. 1 овог члана у установи образовања или васпитања или у њеној непосредној близини или у установи за извршење кривичних санкција или у јавном локалу или на јавној приредби или ако дело из ст. 1 и 2 овог члана изврши службено лице, лекар социјални радник, свештеник, или лице које је запослено у установи образовања и васпитања, искоришћавањем свог положаја или ко за извршење тог дела користи малолетно лице. У конкретном случају групу треба посматрати у смислу одредбе чл. 112, ст. 22 КЗ.¹¹ Издвајајући наведене радње извршења овог кривичног дела, законодавац указује на повећан ризик по друштвену заједницу, а који захтева да законодавац делује и репресивно (прописујући строже казне), нарочито када извршење дела укључује и осетљиве групе, као што су малолетници, тешко обелела лица итд. Најтежи квалификовани облик овог кривичног дела прописан је одредбом чл. 246, ст. 5 КЗ којом одредбом је прописано да када је основно дело извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити казном затвора од најмање 10 година. Организовану криминалну групу треба посматрати у смислу одредбе чл. 112, ст. 35 КЗ.¹² Законодавац је извршење овог кривичног дела од стране организоване криминалне групе препознао као највећи степен друштвене опасности, из разлога јер трговина дрогом у организационој форми има потенцијал да угрози здравље и животе великог броја људи, да се шири преко граница једне државе и доведе до стварање међународног криминалног ланца, што подрива не само домаћи правни поредак, него и међународну безбедност, а који степен друштвене опасности законодавац је исказао и кроз саму казну коју је прописао за ово кривично дело. Други посебан облик кривичног дела Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога прописан је одредбом члана 246, ст. 7 КЗ, а која одредба такође алтернативно прописује радње извршења овог облика кривичног дела и то ко неовлашћено прави, набавља, поседује или даје на

11 Група је најмање три лица повезаних ради трајног или привременог вршења кривичних дела која не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру.

12 Организована криминална група је група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске користи.

употребу опрему, материјал или супстанце за које зна да су намењене за производњу опојних дрога. Нормативним уређењем овог посебног облика кривичног дела Република Србија је поступила у складу са преузетим обавезама приликом потписивања Конвенције УН-а против недозвољеног промета опојних дрога и психотропних супстанци из 1988. године, обзиром да је у чл. 3, ст. 1, тач. а) и ц) прописан захтев у односу на државе потписнице да криминализују не само производњу и продају дроге, већ и све облике логистичке подршке укључујући и набавку хемикалија и опреме. Свеобухватним уређењем свих релевантних радњи у оквиру овог кривичног дела од припремних радњи до саме продаје опојних дрога законодавац је успоставио снажан и функционалан правни оквир који обезбеђује кривичноправну заштиту у области трговине дрогом.

3.2. Неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а КЗ)

Посматрајући судску праксу деценијама уназад дошло је до уочавања значајног проблема, наиме у великом броју случајева лица која су затечена са мањом количином дроге, а у којим случајевима није било могуће доказати намеру – умишљај за продају или било коју другу радњу стављања у промет опојних дрога, судски поступци су се неретко завршавали ослобађајућим пресудама. Управо из те праксе произишла је потреба да се неовлашћено држање у мањој количини опојне дроге нормира као самостално кривично дело, без обавезе доказивања намере продаје или других радњи у оквиру трговине. Законом о изменама и допунама Кривичног законика Републике Србије из 2009. године у кривично законодавство Републике Србије уведено је и кривично дело Неовлашћено држање опојних дрога које је прописано одредбом члана 246а КЗ. Међутим, и пре тога, као привилеговани облик кривичног дела Неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога, ово кривично дело се први пут појављује 2003. године, а затим се, и поред више дилема које је изазвало како у пракси тако и у теорији, задржава и у Кривичном законiku из 2005. године. Наиме, Кривични законик из 2005. године (чл. 246, ст. 3) прописивао је привилеговани облик кривичног дела који врши онај ко неовлашћено држи супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге, за шта је била прописана новчана казна или казна затвора до три године.¹³ Због проблема у доказивању намере да се дрога држи с циљем продаје, дело се квалификовало као привилеговани облик. То је, у ствари, и био основни разлог увођења овог облика, иако проблеми у доказивању не треба да воде лошим законским решењима у материјално-правном смислу.¹⁴ Радњу извршења овог кривичног дела

13 В. Делибашић, *op. cit.*, 267.

14 З. Стојановић, *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2006, 576.

законодавац је прописао као просту радњу држања мање количине – довољно је да лице неовлашћено држи мању количину опојне дроге у физичком поседу, није потребно доказивати намеру трговине, што је ово кривично дело учинило значајним механизмом у борби против злоупотребе наркотика на nižем нивоу. Опет је уочено да законодавац приликом прописивања овог кривичног дела указује да држање мора бити неовлашћено. Ко и када је овлашћен да држи опојне дроге прописује првенствено Закон о психоактивним контролисаним супстанцама, али то може бити одређено и неким другим прописом. Тако нпр. држање лека који представља опојну дрогу, ради коришћења у склопу терапије коју је прописао лекар, није неовлашћено, и самим тим је искључена и противправност, што значи да нема ни овог кривичног дела. Овакав став је заузео и Врховни суд Србије у својој пресуди у којој се истиче да је „окривљени имао прописану терапију која садржи коришћење више лекова, а међу њима и спорног лоразепама који је код њега затечен, па је тиме искључена противправност у радњама окривљеног, односно не ради се о његовом неовлашћеном држању тог лека који се налази на листи опојних дрога, што представља битан елемент кривичног дела које му се ставља на терет.¹⁵ Иако је прописивање овог кривичног дела од стране законодавца изазвало разне полемике, сматрамо да је ипак његовим увођењем попуњена правна празнина која је раније постојала законодавству Републике Србије и на овај начин је омогућена делотворнија борба против ширења и употребе опојних дрога, нарочито у урбаним срединама и међу младима, где се опојна дрога често држи ради конзумације, без могућности доказивања намере за даљу дистрибуцију.

4. ОМОГУЋАВАЊЕ УЖИВАЊА ОПОЈНИХ ДРОГА (ЧЛ. 247 КЗ)

Основни разлог увођења овог кривичног дела у кривично законодавство Републике Србије налази се у томе да значајан број корисника опојне дроге долази у контакт са психоактивним супстанцама у ситуацијама у којима им је неко други пружио подршку или логистику за њихову употребу – као што је уступање простора за конзумирање, организовање „дрога“ журки, посуђивање опреме за уживање (шприц, игла и сл.) или чак директно давање дроге на уживање без надокнаде. Управо зато је законодавац кроз чл. 247 КЗ предвидео посебну инкриминацију којом санкционише сваког ко другом омогући уживање опојних дрога. Увођење овог кривичног дела у позитивне прописе Републике Србије такође представља извршење обавезе коју је Република Србија преузела ратификовањем Конвенције УН (Бечке конвенције из 1988. године) која чл. 3 прописује обавезу да државе потписнице криминализују широку лепезу активности повезаних са дрогом. Законодавац је такође

15 В. Делибашић, *op. cit.*, 272–273.

приликом прописивања овог кривичног дела препознао и поједине околности при извршењу овог дела које су у знатној мери повећавале степен друштвене опасности, па је у складу са тим прописао и квалификоване облике наведеног кривичног дела у ставовима 2 и 3. Први квалификовани облик који је прописан у чл. 247, ст. 2 КЗ се односи на ситуацију када је омогућавање уживања учињено прама малолетном лицу, душевно болесном лицу, лицу које је привремено душевно поремећено, лицу које је душевно заостало или лицу које се лечи од зависности опојних дрога или према више лица или ко то дело изврши у установи образовања и васпитања или у њеној непосредној близини или у установи извршења кривичних санкција или у јавном локалу или на јавној приредби или ако то дело учини службено лице, лекар, социјални радник, свештеник или лице запослено у установи образовања и васпитања. Радња извршења је такође постављена алтернативно и иста указују на повишену друштвену штетност, из ког разлога је и законодавац предвидео тежу казну у распону од 2 до 10 година. Други квалификовани облик овог кривичног дела прописан је у ст. 3 истог члана и односи се на ситуацију када као последица основног кривичног дела наступи смрт неког лица. У таквом случају ово кривично дело добија изразито тежак карактер, како са становишта последице, тако и са становишта друштвене опасности, из ког разлога је и законодавац прописао изузетно строжу казну за овај квалификовани облик – казна затвора од 3 до 15 година.

5. МЕРА БЕЗБЕДНОСТИ ОБАВЕЗНОГ ЛЕЧЕЊА НАРКОМАНА

У савременом систему кривичног права Републике Србије све више се препознаје потреба за превентивним деловањем, нарочито када се ради о кривичним делима у вези са опојним дрогама. У том циљу законодавац настоји да преко мера безбедности утиче на узроке криминогеног понашања са тежњом смањења понављања кривичних дела и да на тај начин истовремено утиче на заштиту друштва. Мера безбедности обавезно лечење наркомана прописана је одредбом чл. 83 КЗ. Она се не изриче ради кажњавања, већ ради заштите самог учиниоца од његове зависности, али и као заштита друштва од деликтног понашања проистеклог из зависности. Кроз ову меру безбедности законодавац је показао разумевање да се неки појединци не упуштају у криминално понашање из користољубља, већ из разлога болести зависности и да се према њима мора поступати на другачији начин од осталих учинилаца кривичних дела. Прописивањем овакве мере законодавац је имао за циљ лечење и ресоцијализацију зависника. За изрицање ове мере безбедности законодавац је предвидео испуњење два кумулатива услова: да се ради о учиниоцу који је извршио кривично дело услед зависности од употребе опојних дрога и код којег постоји озбиљна опасност да ће услед ове зависности и даље вршити кривична дела. Иако кривично дело мора

бити учињено услед зависности од употребе опојних дрога, не тражи се да је учинилац у време дела био под утицајем дроге. Шта више, наркомани много чешће врше кривична дела када нису под утицајем дроге, најчешће када се налазе у апстиненцијалној кризи или времену које јој непосредно претходи да би дошли до новца за њену куповину, него када су под непосредним утицајем дроге. Супротно томе, када је неко у време извршења дела био под директним утицајем дроге и због тога дело извршио, али се код њега још није развила болесна зависност, таквом учиниоцу не може се изрећи мера обавезног лечења наркомана.¹⁶ Када је у питању изрицање мера безбедности у нашем кривичном законодавству поставља се питање примене начела законитости. У питању је уставно начело које даљу разраду има у чл. 1 КЗ – нема кривичног дела нити казне без закона. Овај члан изричито прописује да никоме не може бити изречена не само казна него ни друга кривична санкција, што значи ни мера безбедности, за дело које, пре него што је учињено, није законом било одређено као кривично дело, као и да му се може изрећи само она казна или друга кривична санкција која је била прописана пре него што је кривично дело учињено.¹⁷ Поред мере лечења наркомана законодавац је прописао и друге мере безбедности као што је и мера обавезног психијатриског лечења и чувања у здравственој установи, а која се могла изрећи учиниоцу уколико је зависност довела и до психичког поремећаја који доводи до тешког угрожавања безбедности других лица. Прописивањем мера безбедности законодавац је имао за циљ да уравнотежи два основна принципа кривичног права – репресију и превенцију.

6. ПОЗИТИВНИ ПРОПИСИ КОЈИ УРЕЂУЈУ КЛАСИФИКАЦИЈУ, КОНТРОЛУ И ПРОМЕТ ПСИХОАКТИВНИХ СУПСТАНЦИ

Кривично-правна регулатива злоупотребе опојних дрога у Републици Србији не може функционисати изоловано, већ мора бити подржана адекватним материјално-правним прописима који уређују класификацију, контролу, промет психоактивних супстанци. У том смислу донет је Закон о психоактивним контролисаним супстанцама¹⁸ (у даљем тексту Закон) који има суштинску улогу у дефинисању и обухватању предмета заштите кривичног законодавства, а самим тим у целокупној борби против злоупотребе дрога. Законом је забрањена производња, промет, употреба и достава

16 Д. Дракић, „Мере безбедности обавезног лечења наркомана и алкохоличара према новом Кривичном закону Србије“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1–2/2008, 617.

17 В. Делибашић, *op. cit.*, 323.

18 Закон о психоактивним контролисаним супстанцама, *Службени гласник РС*, бр. 99/2010 и 57/2018.

психоактивних контролираних супстанци, као и достава психоактивне контролиране супстанце и биљака из којих се могу добити психоактивне контролиране супстанце, осим под условима прописаним тим Законом (чл. 5, ст. 1). Одредбом чл. 2, ст. 2 Закона прописно је да су психоактивне контролиране супстанце у смислу овог Закона опојне дроге, односно наркотици, психотропне супстанце, производи биолошког порекла који имају психоактивно дејство и друге психоактивне контролиране супстанце. Доношењем Закона пружа се основ за правно тумачење елемената кривичног дела из чл. 246 и 247 КЗ, а такође је и сам Закон је регулисао питања дозвољене проиизводње, медицинске и научне употребе, сам поступак издавања дозвола чиме се може правити разлика између легалних и нелегалних активности. Поред наведеног Закона кривично-правна регулатива злоупотребе опојних дрога у Републици Србији регулисана је и Законом о супстанцама које се користе у недозвољеној производњи опојних дрога и психотропних супстанци¹⁹ као и Правилником о утврђивању списка психоактивних супстанци контролираних супстанци,²⁰ којим законима је регулисана контрола прекурсора-хемикалија које саме по себи нису дроге, али се користе у њиховој синтези и наведени закони су нарочито значајни у кривичноправном систему, јер омогућавају идентификацију и ефикасно процесуирање припремних радњи, што значајно доприноси превенцији кривичних дела. Управо кроз административну контролу супстанци и прекурсора омогућено је да се бројни облици криминалитета у вези са производњом опојне дроге спрече у припремној фази пре него што дође до саме производње или промета дроге, што је у потпуности у складу са концептом превентивне криминалне политике.

7. КРИВИЧНОПРАВНИ ОКВИР И МЕЂУНАРОДНИ МЕХАНИЗМИ И СПРЕЧАВАЊЕ НЕОВЛАШЋЕНЕ ТРГОВИНЕ И УПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА

У Нацрту одлуке Већа Европске Уније од 4. марта 2021. године о стајаљишту које треба заузети у име Европске Уније на 64. Седници Комисије за опојне дроге у погледу уврштавања супстанци на пописе у Јединственој конвенцији о опојним дрогама из 1961. године, са изменама Протоколом из 1972. године и Конвенцији о психотропним супстанцама из 1971. године²¹ су као главни међународни уговори у области контроле дрога, издвојени:

-
- 19 Закон о супстанцама које се користе у недозвољеној производњи опојних дрога и психотропних супстанци, *Службени гласник РС*, бр. 107/05 и 25/2019.
 - 20 Правилник о утврђивању списка психоактивних супстанци контролираних супстанци, *Службени гласник РС*, бр. 77/2024.
 - 21 <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6300-2021-INIT/hr/pdf%20приступљено%20дана%201.4.2025>, 1. април 2025.

- Јединствена конвенција о опојним дрогама из 1961. године, са изменама Протоколом из 1972. године;
- Конвенција о психотропним супстанцама из 1971. године;
- Конвенција Уједињених нација против незаконите трговине опојним дрогама и психотропним супстанцама из 1988. године.

7.1. Јединствена конвенција о опојним дрогама из 1961. године са изменама Протоколом из 1972. године

Економско-социјални савет Организације Уједињених Нација је сазвао конференцију у Њујорку 20. марта, 1961. године с циљем усвајања јединствене конвенције о опојним дрогама којом би се заменили многострани инструменти који су постојали у тој материји, смањили број међународних уговора створених постојећим инструментима који се баве искључиво контролом опојних дрога и обезбедили контролу производње сировина за опојне дроге. На наведеној конференцији усвојена је Јединствена конвенција о опојним дрогама, (у даљем тексту: Конвенција 1961), као и пет других резолуција,²² које су прикључене завршном акту, а којима су изражене намере и препоруке у области борбе против недозвољене трговине опојним дрогама и квалитетније међународне регулације ове области. Република Србија је Конвенцију 1961 ратификовала Уредбом о ратификацији Јединствене конвенције о опојним дрогама.²³ Стране уговорнице су се споразумеле и 25. маја 1972. године у Женеви донеле Протокол о изменама и допунама Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1961. године који је такође ратификован од стране Републике Србије. Наиме, приступ усвојен Конвенцијом 1961 је оријентисан на здравље људи, па је тако намера да се основне супстанце за ублажавање бола у терапијске сврхе, односно лечења неких психијатријских и неуролошких обољења, могу узгајати и прерађивати, али да се истовремено морају предузети и мере и ограничења како би се човечанство заштитило од потенцијално опасних ефеката тих супстанци (стварање зависности). Дакле, Конвенција 1961 не забрањује контролисане опојне дроге и психотропне супстанце (осим изузетака прописаних одредбама Конвенције 1961), али ограничава њихову производњу, извоз, увоз, трговину, коришћење и поседовање, искључиво у медицинске и научне сврхе. У уводу Конвенције 1961 акценат је стављен на озбиљну претњу коју опојне дроге имају по човечанство као колектив и то привредну и социјалну опасност и опасност по физичко и морално здравље човечанства, али и на човека као појединца,

22 Резолуција I „Техничка помоћ у погледу контроле опојних дрога“, Резолуција II „Лечење токсикомана“, Резолуција III „Недозвољена трговина“, Резолуција IV „Састав комисије за опојне дроге“, Резолуција V „Међународни контролни апарат“.

23 Уредба о ратификацији Јединствене конвенције о опојним дрогама, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори и други споразуми*, бр. 2/64.

док се истовремено препознаје и велика медицинска корист која се може, у контролисаним условима, имати од опојних дрога, примарно у области ублажавања бола, због чега се утврђује да је неопходно предузети одређене мере, односно успоставити сталну међународну сарадњу ради предузимања координисаних мера против злоупотребе опојних дрога, како би се опојне дроге могле безбедно користити у медицинске сврхе. Прилог ове Конвенције чине четири табеле, односно четири списка опојних дрога и препарата, којим се одређује на које супстанце се остале одредбе конвенције односе. Ове табеле су подложне промени у прописаној процедури, и супстанце се, у зависности од препорука Светске здравствене организације или неке од уговорница Конвенције 1961, могу додавати у табеле, брисати или прелазити из једне у другу, и то одлуком Комисије за опојне дроге. Комисија за опојне дроге (у даљем тексту: Комисија) је међународни контролни орган који разматра сва питања која се односе на циљеве Конвенције, а поред њега међународна контрола опојних дрога поверена је и Међународном контролном органу за опојне дроге (у даљем тексту: Орган) који примарно води рачуна о поштовању циљева Конвенције 1961 и предузима мере и кораке у случају постојања сумње да држава уговорница не испуњава одредбе Конвенције 1961. Државе уговорнице су дужне да сваке године обавештавају Орган о проценама количина опојних дрога које ће бити утрошене у медицинске и научне сврхе, проценама количина опојних дрога које ће се употребити за фабрикацију других опојних дрога и проценама количина које је потребно додати специјалним стоковима.²⁴ Такође, уговорнице су дужне да достављају Органу статистичке податке о производњи или фабрикацији опојних дрога, коришћењу опојних дрога за фабрикацију других опојних дрога, потрошњи и увозу и извозу опојних дрога, запленама опојних дрога и наменама заплењене количине и стоковима опојних дрога. Уговорнице које дозвољавају гајење опијумског мака за производњу опијума, дужне су да образују национални орган који ће да се стара о рационалном и контролисаном узгоју опијумског мака, с тим што је одредбама Конвенције 1961 прописано да се у сваком случају даје предност спречавању недозвољене трговине опојним дрогама у односу на узгој у медицинске сврхе. У том смислу, одредбом чл. 22 наведене Конвенције прописано је да ако је ситуација у некој земљи таква, да је најпогоднија мера заштите народног здравља и спречавања да опојне дроге не оду у недозвољену трговину, забрана гајења истих, заинтересована страна уговорница ће забранити такво гајење. Такође, државе су дужне да планирају производњу опијума у складу са потражњом на светском нивоу, како не би дошло до суперпродукције опијума у свету. Конвенција 1961, поред мера контроле узгоја макове сламе, цоцаиера, канабиса и лишћа од коке, и

24 Термин „стокови“ регулисан је одредбом чл. 1, ст. 1, тач. X и представља количину опојних дрога које држи нека земља или територија а која је намењена за медицинску и научну употребу у тој земљи или територији, за фабрикацију и препарирање опојних дрога и других материја у тој земљи или територији и за извоз.

мера контроле фабрикације, трговине (унутрашње и међународне) и расподеле опојних дрога, садржи и посебне одредбе које се тичу борбе против недозвољене трговине опојним дрогама. Наиме, одредбом чл. 35 Конвенције 1961 прописано је да ће стране уговорнице обезбедити, у домаћем оквиру координације превентивне и репресивне акције против недозвољене трговине, узајамно ће се помагати у борби против недозвољене трговине, сарађиваће међусобно и са надлежним међународним организацијама чије су оне чланице, како би водиле координисану борбу против недозвољене трговине, док је одредбом чл. 36 прописано да ће свака страна уговорница прекршајно казнити поступање везано за опојне дроге које није у складу са одредбама те Конвенције. У самој конвенцији, посебно се наглашава да, без обзира на одредбе конвенције, ниједна страна уговорница није и неће се сматрати да је спречена да донесе домаће контролне мере са већим ограничењима или строже мере од оних које предвиђа сама конвенција, ако то сматра потребним или погодним ради заштите народног здравља. Ова Конвенција представља темељни међународни „споразум“ којим се прописује низ активности у циљу ограничавања искључиво у медицинске и научне сврхе производње, фабрикације, извоза, увоза, расподеле, трговине, употребе и држања опојних дрога и иста представља једну врсту оријентира којим се национална законодавства користе приликом креирања унутрашње политике у односу на опојне дроге.

7.2. Конвенција о психотропним супстанцама из 1971. године

Конвенција о психотропним супстанцама потписана је у Бечу 21. фебруара 1971. године (у даљем тексту Конвенција 1971), а коју је Република Србија ратификовала Законом о ратификацији конвенције о психотропним супстанцама.²⁵ Стране уговорнице су, свесне ризика који злоупотреба психотропних супстанци може имати по здравље људи и друштвену стабилност, усвојиле ову конвенцију у циљу заштите здравља и добробити човечанства, а из убеђења да је за остварење таквог циља потребна управо међународна конвенција, односно једна координирана међународна сарадња, јер је проблем опојних дрога превазилазио националне оквири и територијалне границе. Иако су стране уговорнице већ у уводним одредбама изразиле спремност да спрече и сузбију злоупотребу ових супстанци и недозвољену трговину до које она доводи, истовремено су признале коришћење психотропних супстанци у медицинске и научне сврхе, у ком случају употреба психотропних супстанци не би требало да буде безразложно ограничена.

Конвенцијом 1971 признаје се надлежност Организације уједињених нација у погледу контроле психотропних супстанци у жељи да заинтересовани међународни органи врше своју делатност у оквиру ове организације.

25 Службени лист СФРЈ, бр. 40/73.

Саставни део конвенције чине четири табеле које означавају листе психотропних супстанци по одговарајућим бројевима, али које се могу мењати по тачно утврђеној процедури. Ако нека страна уговорница или Светска здравствена организација буде обавештена о некој супстанци која још не подлеже међународној контроли, а ти подаци, према њеном мишљењу, указују на потребу да се иста накнадно унесе у једну од табела ове конвенције, она о томе доставља генералном секретару Организације УН-а саопштење заједно са свим обавештењима која га поткрепљују. Исти поступак је предвиђен и у случајевима када страна уговорница или Светска здравствена организација буде располагала подацима који оправдавају пребацивање неке супстанце из једне табеле у другу или њено брисање из неке од табела. Ово саопштење, као и податке које сматра потребним, генерални секретар Организације УН-а доставља странама уговорницама, Комисији за опојну дрогу Економско-социјалног савета Организације УН-а и, уколико је саопштење дала једна страна уговорница, Светској здравственој организацији.

На основу констатација Светске здравствене организације, као организације чије је мишљење одлучујуће са медицинског и научног гледишта, а узимајући у обзир и друге важне економске, друштвене, правне, административне и остале чиниоце, Комисија за опојну дрогу Економско-социјалног савета Организације УН-а може накнадно унети супстанцу у одговарајући табелу, односно одлучити да пребаци супстанцу из једне табеле у другу, или да је брише из табеле. Свака одлука ове Комисије доставља се свим државама чланицама Организације УН-а, државама нечланицама Организације УН-а, а које су стране уговорнице ове конвенције, Светској здравственој организацији и Међународном органу за контролу опојних дрога (установљен према јединственој Конвенцији о опојним дрогама од 1961. године). Одлуке Комисије за опојну дрогу Економско-социјалног савета Организације УН-а донете на основу овог члана, подлежу ревизији од стране Економско-социјалног савета Организације УН-а, те уколико такав захтев благовремено поднесе нека страна, Економско-социјални савет Организације УН-а може потврдити, изменити или поништити одлуку Комисије за опојну дрогу Економско-социјалног савета Организације УН-а и таква одлука се саопштава свим државама чланицама Организације уједињених нација, свим државама нечланицама које су стране уговорнице ове Конвенције, Комисији за опојну дрогу Економско-социјалног савета Организације УН-а, Светској здравственој организацији и Међународном органу за контролу опојних дрога. Конвенција 1971 већ у уводним одредбама којим изражава циљеве који се њоме желе постићи, поред сузбијања злоупотребе опојних дрога, изражава и потребу сузбијања недозвољене трговине до које она доводи. Недозвољена трговина представља фабрикацију или трговину психотропним супстанцама која се обавља противно одредбама ове конвенције, док је појам „фабрикација“ дефинисан у чл. 2 као сваки поступак којим се може добити психотропна супстанца, подразумевајући ту и пречишћавање и прераду психотропних супстанци у друге психотропне

супстанце, као и производњу и оних препарата који се не справљају по рецепту у апотеци. Конвенцијом 1971 се наглашава заједничка борба и сарадња држава уговорница у циљу сузбијања недозвољене трговине. Одредбама Конвенције 1971 прописано је да све стране уговорнице, водећи рачуна о својим уставним, правним и административним системима обезбеђују да се на домаћем плану ускладе превентивне и репресивне акције против недозвољене трговине, узајамно се помажу у борби против недозвољене трговине психотропним супстанцама. Државе уговорнице су дужне да, о сваком случају откривања незаконите трговине психотропним супстанцама и заплени супстанци које су предмет те незаконите трговине, а који је значајан због уочених нових тенденција, количина које су у питању, индикација о изворима снабдевања, или метода које употребљавају кријумчари, упутити извештај генералном секретару Организације УН-а. Такође, у циљу јачања међусобне сарадње у борби против недозвољене трговине опојним дрогама, копија извештаја се доставља и заинтересованим странама уговорницама, дипломатским путем или преко надлежних власти које оне одреде. Такође, државе уговорнице су Конвенцијом 1971 преузеле обавезу да сарађују међусобно и са надлежним међународним организацијама чије су чланице, у циљу заједничке борбе против недозвољене трговине и да се старају да се међународна сарадња између одговарајућих служби обавља на што бржи начин. Конвенција о психотропним супстанцама садржи и казнене одредбе, којим се даје тежина њеном садржају и штити примена њених одредби у националним законодавствима држава уговорница. Наиме, одредбом чл. 22 прописано је да свака страна уговорница, са изузетком својих уставних ограничења, сматра кажњивим прекршајем сваку радњу учињену намерно којом се крши неки закон или неки пропис донет у извршавању њених обавеза које проистичу из ове конвенције и предузима потребне мере да се тешка кривична дела кажњавају одговарајућом казном, као што је казна затвора или нека друга казна лишења слободе. Међутим, стране уговорнице могу, када процене да је то целисходно, уместо изрицања кривичне казне, лица која злоупотребљавају психотропне супстанце подвргнути и лечењу, васпитању, посттерапијском лечењу, рехабилитацији и поновном укључивању у друштво. Сходно циљу да се борба против недозвољене трговине опојним дрогама сагледава као једна заједничка наднационална борба, са изузетком уставних ограничења, правног система и националног законодавства, прописано је и да ће се низ међусобно повезаних радњи које представљају кривична дела почињена у разним земљама, сматрати одвојеним кривичним делима и биће кажњиво свако намерно учешће у било ком од тих кривичних дела, покушај да се оно изврши, као и припремне радње и финансијске операције у вези са таквим кривичним делима. Такође, казне изречене у иностранству за кривична дела недозвољене трговине опојним дрогама узимају се у обзир код утврђивања поврата. Гоњење поменутих тешких кривичних дела, било да су их починила домаћа или страна лица, врши страна уговорница на чијој су територији почињена, или страна

уговорница на чијој територији је преступник затечен, уколико његова екстрадиција није у складу са законодавством стране уговорнице којој је захтев упућен и ако преступник није већ био гоњен и осуђен и свака психотропна супстанца, свака друга супстанца и сав материјал који је био коришћен или је био предвиђен за извршење било ког кривичног дела у смислу одредби Конвенције, може бити заплењен и конфискован. Уколико нека страна уговорница сматра да је то целисходно или неопходно за заштиту народног здравља и добробити, Конвенција о психотропним супстанцама дозвољава примену и строжијих контролних мера од оних које су предвиђене њеним одредбама 7.3. Конвенције Уједињених нација против незаконите трговине опојним дрогама и психотропним супстанцама из 1988. године.

Једна од најзначајнијих међународних инструмената у борби против незаконите трговине опојним дрогама јесте Конвенција Уједињених нација против незаконите трговине опојним дрогама и психотропним супстанцама, која је усвојена у Бечу 1988. године²⁶ (у даљем тексту „Бечка конвенција“). Бечка конвенција се надовезује на раније донете Конвенције 1961 и 1971 и исте допуњује, а из разлога јер је уочен раст незаконите производње, тражње и промета опојних дрога и психотропних супстанци, као и њихов негативни утицај на привредне, културне и политичке темеље друштва. Република Србија је ову конвенцију ратификовала 1990. године и њене одредбе су директно утицале на кривично законодавство Републике Србије, нарочито у делу који се односи на недозвољену трговину опојним дрогама. Одредбама Бечке конвенције свака страна потписница се обавезала да усвоји неопходне мере да се као кажњива дела предвиде умишљајне радње које су побројане у чл. 3 Конвенције. Оно што Бечку конвенцију разликује од Конвенција 1961 и 1971 јесте фокус на финансијски аспект недозвољене трговине дрогама, односно потребу да државе потписнице пропишу конфискацију незаконито стечене имовине, прање новац и контролу прекурсора. Бечка конвенција прописује чланом 5 да су државе потписнице дужне да својим националним законодавствима пропишу могућност одузимања директне добити од кривичних дела која су прописана чл. 3 Бечке конвенције, средства употребљена за извршење таквих дела, као и целокупну имовину која је индиректно повезана са извршењем тих кривичних дела. Под утицајем Бечке конвенције Република Србија је донела Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, а у оквиру свог кривичног законодавства прописала могућност изрицања мера безбедности одузимања предмета која су била намењена или употребљена за извршење кривичних дела или су настала извршењем кривичног дела. Такође, Бечком конвенцијом је за државе потписнице прописана обавеза пружања правне помоћи, вршења екстрадиције учинилаца кривичних дела из чл. 3 Конвенције и размене информација. Посебна пажња Бечком

26 Закон о ратификацији конвенције уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 14/90.

конвенцијом је посвећена контроли супстанци тзв. прекурсорима који се користе у производњи дрога. Државе потписнице су се обавезале да својим националним законодавствима пропишу вођење евиденције, контролу увоза и извоза и пријављују сумњиве трансакције супстанци-прекурсора који се користе у производњи опојних дрога. Ова обавеза је имплементирана у домаће законодавство кроз Закон о психоактивним контролисаним супстанцама.

8. ЗАКЉУЧАК

Имајући у виду наведено може се извести закључак да кривично правна регулатива како на националном, тако и на међународном нивоу, има главну улогу у успостављању ефикасног механизма превенције, сузбијања и санкционисања неовлашћене трговине опојном дрогом. Република Србија је инкорпорирањем одредби ратификованих конвенција успоставила добар нормативни оквир за превенцију, контролу и санкционисање неовлашћене трговине опојном дрогом. Ратификовањем међународних конвенција Република Србија је преузела значајне обавезе у циљу борбе против недозвољене трговине опојним дрогама, која превазилази националне оквире и захтева одговор у којем државе потписнице узајамно сарађују и синхронизовано реагују на ризике и опасност коју употреба и недозвољена трговина опојних дрога има по савремено друштво.

ЛИТЕРАТУРА

- Делибашић В., *Сузбијање злоупотреба опојних дрога са савременим кривичној правом*, Београд.
- Дракић Д., „Мере безбедности обавезног лечења наркомана и алкохоличара према новом Кривичном закоником Србије“, *Зборник радова Правној факултету у Новом Саду*, 1–2/2008.
- Николић Д., *Наркоманија злочин или казна*, Београд, 2001.
- Стојановић З., *Коментар Кривичној законика*, Београд, 2006.
- Шкулић М., *Организовани криминализи*, Београд, 2003.

ПРОПИСИ

- Закон о психоактивним контролисаним супстанцама, *Службени гласник РС*, бр. 99/2010 и 57/2018.
- Закон о ратификацији Конвенције о психотропним супстанцама, *Службени лист СФРЈ*, бр. 40/73.
- Закон о ратификацији конвенције уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 14/90.

Закон о супстанцама које се користе у недозвољеној производњи опојних дрога и психотропних супстанци, *Службени гласник РС*, бр. 107/05 и 25/2019.

Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024.

Правилник о утврђивању списка психоактивних супстанци контролисаних супстанци, *Службени гласник РС*, бр. 77/2024.

Уредба о ратификацији Јединствене конвенције о опојним дрогама, *Службени лист СФРЈ – Међународни уједовори и други споразуми*, бр. 2/64.

Milena Mrvić*

Lejla Hubić Nurković**

CRIMINAL LAW FRAMEWORK AND INTERNATIONAL MECHANISMS IN THE PREVENTION OF THE ILLICIT TRADE AND USE OF NARCOTIC DRUGS

Summary

The illicit trade and use of narcotic drugs constitute a global challenge with far-reaching social, public health, and security implications. This paper provides an in-depth analysis of the criminal law framework and international mechanisms established to suppress drug trafficking and abuse. Special attention is devoted to the legislative framework of the Republic of Serbia, accompanied by a comparative overview of key international instruments, including United Nations conventions and European Union strategies. The study examines the principal criminal offenses associated with the use and distribution of narcotic drugs, the penalties prescribed under domestic legislation, as well as specialized measures related to asset confiscation and the rehabilitation of substance-dependent individuals. The aim of the paper is to underscore the importance of aligning national legislation with international standards, the need for more effective implementation of both preventive and repressive measures, and the necessity of adopting a comprehensive, multidisciplinary approach to addressing this phenomenon.

Keywords: narcotic drug, illicit trade, psychoactive substances.

* Chief Public Prosecutor at the Higher Public Prosecutor's Office in Novi Pazar, milenamrvic@gmail.com.

** Chief Public Prosecutor at the Basic Public Prosecutor's Office in Novi Pazar.